

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості міжособистісних стосунків учнів середнього шкільного віку
в умовах інклюзивного навчання

Виконала студентка групи П-4
спеціальності 053 Психологія
ГЕРАСЬКО Анастасія Ігорівна
Керівник: Дергач М. А.
Рецензент: Родіна Н. В.
Нормоконтроль: _____ Анастасія ЛАПТЄВА

Запоріжжя
2022

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 61 с., 1 табл., 3 рис., 40 джерел, 8 додатків.

Об'єкт дослідження: міжособистісні стосунки учнів середнього шкільного віку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей міжособистісних стосунків учнів середнього шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Міжособистісні стосунки – це сукупність об'єктивних зв'язків та взаємодій між особами, які належать до певної групи; система установок, очікувань, стереотипів, орієнтацій, через які люди сприймають і оцінюють один одного. Міжособистісні стосунки охоплюють широке коло явищ, але головним регулятором сталості, глибини, неповторності міжособистісних стосунків є привабливість однієї людини до іншої.

Міжособистісне спілкування підлітка реалізується як у спілкуванні з дорослими, так і у спілкуванні з однолітками. Їх роль у формуванні особистості підлітка є якісно різною. Якщо у спілкуванні з дорослими підліток засвоює суспільно значущі критерії оцінок, цілі та мотиви поведінки, способи аналізу навколишньої дійсності й способи дій, то спілкування з однолітками є своєрідним випробуванням себе у особистісній сфері, що породжує специфічну моральну проблематику. Група однолітків, з якими спілкується дитина впливає на розвиток її особистості. Саме в умовах спілкування з однолітками дитина-підліток постійно зіштовхується з необхідністю застосовувати на практиці засвоєвані норми поведіння.

СПІЛКУВАННЯ, МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ, СЕРЕДНІЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні великого значення і актуальності набуває вивчення дитини в системі її відносин з однолітками, середній шкільний вік – особливо відповідальний період у вихованні. Він є віком становлення особистості дитини. У цей час у спілкуванні дитини з однолітками виникають досить складні взаємини, істотно впливає на розвиток його особистості. Спілкування з дітьми – необхідна умова психічного розвитку дитини. Потреба в спілкуванні рано стає його основної соціальної потребою. Спілкування з однолітками відіграє найважливішу роль в житті учня.

Інклюзивне навчання розглядається як вища форма розвитку освітньої системи в рамках реалізації права людини на отримання якісної освіти відповідно до її пізнавальних можливостей і в адекватному її здоров'ю середовищі за місцем проживання. У зв'язку з цим діяльність школи, що реалізує інклюзивне навчання, повинна бути спрямована не тільки на створення спеціальних умов для навчання і виховання дитини з обмеженими можливостями, але і на створення даних умов для однолітків, що нормально розвиваються.

Міжособистісні відносини дітей в класному колективі – це форма реалізації соціальної сутності кожної дитини, психологічна основа для згуртування дітей.

Виховання продуктивних міжособистісних відносин, адекватної взаємодії і поведінки в суспільстві, освоєння соціальних ролей є найважливішим завданням спеціальної освіти.

Вивчення відхилень у розвитку міжособистісних відносин в інклюзивному освітньому середовищі на найперших етапах становлення особистості представляється актуальним і важливим, перш за все тому, що конфлікт у відносинах дитини з однолітками може виступити в якості серйозної загрози для особистісного розвитку.

У теорії і практиці розвитку міжособистісних відносин дітей молодшого шкільного віку в інклюзивному освітньої середовищі виділяють ряд протиріч:

– між наявністю в загальноосвітній школі дітей з обмеженими можливостями здоров'я та недостатністю розробленого матеріалу з розвитку міжособистісних відносин дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної освіти;

– між створеними спеціальними умовами для навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями здоров'я та недостатньо розробленою науково-методичною базою для спільної освітньої діяльності з урахуванням психолого-педагогічних особливостей їх однолітків, що нормально розвиваються [6].

Здійснення інклюзивної освіти вимагає відповідного психологічного супроводу, вивчення параметрів відносин учасників інклюзивної освіти, розробок програм супроводу не тільки дітей з обмеженими можливостями, а й їх однолітків, які нормально розвиваються.

Крім того існує ряд параметрів, що ускладнюють організацію дослідження.

По-перше, це різноманітність груп, куди входять діти з обмеженими можливостями, однолітки, що нормально розвиваються, педагоги, які здійснюють інклюзивну освіту і батьки, як дітей з обмеженими можливостями, так і батьки однолітків, що розвиваються нормально.

По-друге, переживання учасників інклюзивної освіти. Емоційне ставлення однієї людини до іншої є одиницею аналізу міжособистісних відносин

По-третє, особливості поведінки учасників інклюзії. М. Кондратьєв і В. Ільїн говорять про те, що перспективи міжособистісних відносин і сама можливість їх виникнення визначаються здатністю потенційних партнерів скоординувати майбутню спільну діяльність [1].

З вищесказаного випливає, що формування міжособистісних відносин відбувається в процесі спілкування суб'єктів на емоційній основі, в процесі їх спільної діяльності.

У колективі учнів середнього шкільного віку реалізується потреба в соціальній відповідності. Це виражається в бажанні бути соціально корисним і відповідати загальноприйнятим соціальним вимогам, що спонукає дитину проявляти інтерес до однолітків і пошуку друзів.

Міжособистісні відносини дітей в класному колективі – це форма реалізації соціальної сутності кожної дитини, психологічна основа для згуртування дітей.

Слід зазначити, що питання взаємин учнів в інклюзивній освіті розглядалися тільки в контексті створення особливих психолого-педагогічних умов для дітей з обмеженими можливостями здоров'я, без урахування особливостей сприйняття здоровими дітьми однолітків з обмеженими можливостями здоров'я .

Таким чином, питання міжособистісної взаємодії в умовах шкільного освітнього середовища учнів середніх класів недостатньо вивчені як в теоретичному, так і в прикладному аспектах

Об'єкт дослідження: міжособистісні стосунки учнів середнього шкільного віку.

Предмет дослідження: міжособистісні стосунки учнів середнього шкільного віку в інклюзивному класі.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей міжособистісних стосунків учнів середнього шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової літератури визначити та охарактеризувати особливості психологічного розвитку учнів середнього шкільного віку та їх міжособистісні стосунки.

2. За результатами аналізу сучасного наукового і практичного досвіду та імперичного дослідження виявити та описати особливості міжособистісних стосунків учнів середнього шкільного віку в інклюзивному класі.

3. Розробити методичні рекомендації шкільному психологу щодо організації міжособистісних стосунків учнів середнього шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення і аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація, порівняння); емпіричні (спостереження, експеримент, аналіз мовленнєвої діяльності дітей); статистичні (кількісна та якісна обробка даних). Для обстеження особливості міжособистісних стосунків учнів середнього шкільного віку в інклюзивному класі був використаний такий діагностичний інструментарій:

1. Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі;
2. Методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса (орієнтаційна анкета);
3. Соціометрія.

Практичне значення роботи полягає у тому, що результати дослідження можна використати для подальшої розробки з обраної теми дослідження, а також на практичних та семінарських заняттях з педагогічної психології, в роботі шкільних психологів з учнями, що навчаються в інклюзивних класах.

Апробація результатів дослідження відбулась на III Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір», яка відбулася 12-13 травня 2022 року, м. Запоріжжя, Хортицька національна академія.

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська складається зі вступу, двох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань) та 8 додатків. Загальний обсяг роботи складає 61 сторінку, із них – 46 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Важливим аспектом життєдіяльності колективу, знання якого має важливе практичне значення для кожного, хто працює з людьми, є міжособистісні стосунки у групі. Ці стосунки неминуче виникають між членами колективу на ґрунті їхнього спілкування та взаємодії у процесі реалізації завдань, на виконання яких спрямовуються їхні зусилля. Цілі діяльності, її мотиви, організація дій співучасників визначають характер стосунків, що складаються.

Важливим чинником формування особистості, її виховання є процес безпосередньої соціальної взаємодії, що відбувається в малій групі. Одним з найбільш ефективних способів вивчення відносин усередині групи людей є соціометрія, яка являє собою кількісну оцінку міжособистісних взаємин. Для діагностики емоційних зв'язків існує соціометричний тест, який аналізує взаємні симпатії і антипатії всередині групи. Соціометричне опитування дозволяє визначити популярність членів групи, виділити лідера і ізгоїв, виявити ступінь соціально-психологічної сумісності членів групи.

У всіх працях із проблем психології підліткового віку автори так чи інакше визнають ту роль, яку відіграють стосунки з однолітками та дорослими у формуванні соціальної ситуації розвитку підлітка. Центральне місце в житті підлітка займає спілкування з товаришами. Підлітки вже, як правило, не погоджуються на характерні для дитинства нерівноправні стосунки, оскільки вони не відповідають їх уявленням про власну дорослість та самостійність.

Експериментальне дослідження, в якому ми використали методики, спрямовані на виявлення: особистості на себе, спілкування, діяльність й на визначення стилів відношення до людей та оцінку згуртованості в колективі, показало наступні результати:

Більшість досліджуваних спрямована на діяльність, на себе й спілкування. В колективі зустрічаються всі типи відношення до оточуючих,

починаючи від авторитарного до альтруїстичного. Згуртованість в колективі має середній рівень, існують групи, які мають спільні інтереси.

Щодо спілкування учнів з однокласником, у якого існують особливі освітні потреби, то час від часу вони спілкуються. Вони з повагою та розумінням відносяться до однокласника та допомагають у важкий для нього час.

Отже, дослідження показало, що міжособистісні стосунки учнів середнього шкільного віку в інклюзивній освіті згуртовані незважаючи на підлітковий вік – вік інтенсивного розвитку мотиваційної сфери та ієрархічних відносин та високий рівень згуртованості класу.